

DE VONDER

A long, narrow wooden boardwalk made of logs stretches across a marshy area. The boardwalk is composed of many parallel logs, creating a textured surface. It starts in the foreground and leads towards a line of trees in the distance. The surrounding area is filled with tall, dry grasses and patches of water. The lighting suggests a late afternoon or early morning setting, with a warm glow on the trees in the background.

2014 Jaargang 20 nr. 2

Van het bestuur

Juni 2014

In de bestuursrubriek vanaf dit nummer een overzicht van de nieuwe leden van De Vonder. Verder continueren we de rubriek familieberichten/lief en leed, waarin we bij ons bekende feestelijke of droevige berichten over onze leden vermelden. Ook publiceren we zoals gebruikelijk een overzicht van de activiteiten in de komende maanden en geven we informatie over wat er thans binnen onze vereniging speelt.

Lintjesregen

Twee van onze Somerense leden kregen ter gelegenheid van Koningsdag een lintje, Jacques van Ooijen en Frans Meeuws. Jacques is behalve voormalig bestuurder en actief lid van Heemkundekring De Vonder ook actief binnen muziekvereniging Somerens Lust en diverse andere organisaties. Ook is hij vrijwilliger bij De Zonnebloem, waar hij begeleider tijdens vakantiereizen is. Frans Meeuws kreeg een onderscheiding als actief lid van Gilde Sint Joris en vanwege diverse andere activiteiten voor de gemeenschap, onder andere het beheer van de begraafplaatsen in Someren.

Nieuwe leden van Heemkundekring De Vonder

In de afgelopen maanden zijn de volgende nieuwe leden aangemeld bij onze vereniging:

Lau van den Bosch, Jan van Eijk, Cees Veldpaus, Gerard Verdonschot, Peter van de Vorst en Will Zegveld, allen uit Someren.

Leo Keuren, Janske van de Moosdijk-Smeelen en Wies Warnar, allen uit Asten.

Mark Caris en Arie Liebrechts uit Ommel.

Henk Donkers uit Asten-Heusden.

Mieke van Doorn uit Valkenswaard.

Ben Swinkels uit Helmond.

Overige zaken

Hans van de Laarschot, jarenlang voorzitter van onze filmwerkgroep, die elk jaar voor druk bezochte filmavonden zorgt, heeft onlangs te kennen gegeven met zijn werkzaamheden voor de werkgroep te stoppen. Het bestuur bedankt Hans voor zijn deskundige inbreng en het voorzitterschap van de werkgroep. Op 7 april hebben we met de overgebleven leden van de werkgroep overleg gevoerd over de toekomst. De werkgroep betreurt het vertrek van Hans vanwege zijn grote expertise, maar wil verder gaan op de ingeslagen weg en heeft inmiddels twee nieuwe leden aangetrokken. Op 21 januari 2015 staat de volgende filmavond in Someren gepland.

Op zaterdagmiddag 15 november organiseert onze vereniging de feestelijke uitreiking van de Dr. Knippenbergprijs 2014. De reden hiervoor is, dat onze archeoloog Willem van den Bosch in 2012 de laatste winnaar van deze prijs was. De onderscheiding wordt sinds 2007 uitgereikt aan personen of organisaties die zich verdienstelijk maken op het terrein waarvoor Knippenberg zich gedurende zijn hele leven inzette: heemkunde, volkskunde, geschiedenis, archeologie, biologie en ecologie. Het thema voor 2012 was archeologie, dit jaar is het thema de eerste en tweede wereldoorlog.

Zoals u ongetwijfeld in de regionale pers heeft gelezen, hebben onze vrijwilligers dit voorjaar bij Moorsel het in 1943 gebouwde onderduikerskamp Dennenlust nagebouwd. Gerard Geboers, die een boek over het kamp heeft gepubliceerd, leverde de door een onderduiker gemaakte plattegrond aan, waarop het bouwplan is gebaseerd.

Namens het bestuur,

Jan van de Rijdt

In memoriam

door Cees Verhagen

In memoriam Jette Huizinga-van den Bosch
De eerste voorzitter van Heemkundekring de Vonder

Velen zullen haar niet gekend hebben, alleen de ouderen onder ons zullen Jette herinneren als een vrouw, die voor het behoud en beheer van de cultuur en natuur in Someren en Asten stond.

De eerste jaarvergadering van de heemkundekring op 18 december 1972 zou het definitieve bestuur gekozen worden. Jette Huizinga-van den Bosch, Frans Goosen, Martien van Kuijk, Ad Smulders, Harrie van Asten, en Janus van Heugten uit Someren en Frank Hoes, André Lehr, Piet van Mook, Pierre Schriks en Toon van Asten uit Asten stelden zich kandidaat voor het bestuur. Er werd gestart met vier werkgroepen waar de leden zich voor konden opgeven.

De eerste voorzitter werd mevrouw Jette Huizinga-van den Bosch, penningmeester werd Frans Goosen en secretaris werd Frank Hoes, die al snel in april 1973 ophield en werd het secretariaat door Frans Goosen overgenomen. Jette Huizinga werd als voorzitter gekozen omdat zij pas in Someren woonde en 'neutraal' was ten opzichte van beide gemeenten en daarom voor iedereen acceptabel was.

DE VONDER

heemkundekring

DE VONDER
asten - someren

Redactie:

Ad Verrijt, Hemelberg 59, 5721 CP, Asten

0493-688388 a.verrijt@kpnplanet.nl

Anneke Blankennagel, Jac Jöris,

Ricus van Neerven en Gerard ten Thije

ISSN 1387-2079

Dat dit ook enige nadelen had blijkt uit de volgende anekdote: Voor een expositie was het nodig dat zij contact zocht met de heer Eijsbouts. Wanneer er binnen de vereniging over Eijsbouts werd gesproken (klokkengiemuseum) ging zij er vanuit dat het de heer Eijsbouts moest zijn van de klokkengieterij. Zij maakte een afspraak met hem en werd vriendelijk te woord gestaan en op de cruciale vraag of hij mee wilde doen aan deze expositie ontstond de verwarring, zij was bij de verkeerde Eijsbouts in Asten. Zij had contact moeten zoeken met meester Eijsbouts, die toen ook in Asten woonde en niet met Eijsbouts van de klokkengieterij. Het is allemaal toch goed gekomen.

In vergaderingen met Gemeente en andere organisaties maakte Jette met haar sigaartje veel indruk. Door haar onbevagenheid stelde zij zich schijnbaar kwetsbaar op. Burgemeester Roels, die in aanvang niet zo gecharmeerd was voor een Heemkunde Kring in zijn dorp, liet door haar charisma zijn scepsis al snel varen. Zij had ook de supervisie van de Rode Kruisbungalows in Someren.

Jette Huizinga-van den Bosch is 10 jaar voorzitter geweest en door haar charisma een drijvende kracht. Na het pensioen van haar man bij Philips verhuisden ze al snel naar Waalre.

Jette bedankt

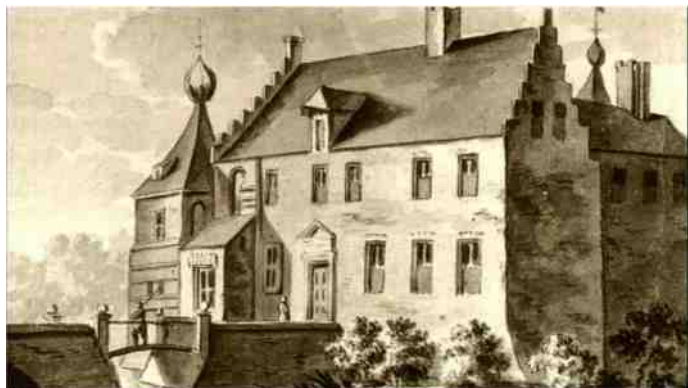
2	Van het bestuur In memoriam
3	Van de redactie
4	(On)bekend maakt (on)bemind deel 2
10	Te voet dur Asten deel 20
12	Noteer in uw agenda
13	Vechtpartij te Ommel met dodelijke afloop
17	Verhyndert op de Hyndert
20	Vrienden van De Vonder

Van de redactie

De nieuwe Vonder ligt weer voor U klaar. Zo U ziet weer een goed gevuld nummer. Wij beginnen met het laatste deel van het archeologisch onderzoek in Asten en verder zijn wij getuige van een vechtpartij in Ommel. We hebben weer veel kopij binnen gekregen, dus sommige artikelen moeten we daarom doorschuiven naar komende nummers. In september willen we een extra nummer uitbrengen ter gelegenheid van de 70 jarige bevrijding van Asten en Someren. Mocht U nog interessante artikelen of afbeeldingen hebben over deze tijd dan vernemen wij dit graag van U.

Veel leesplezier!

De redactie

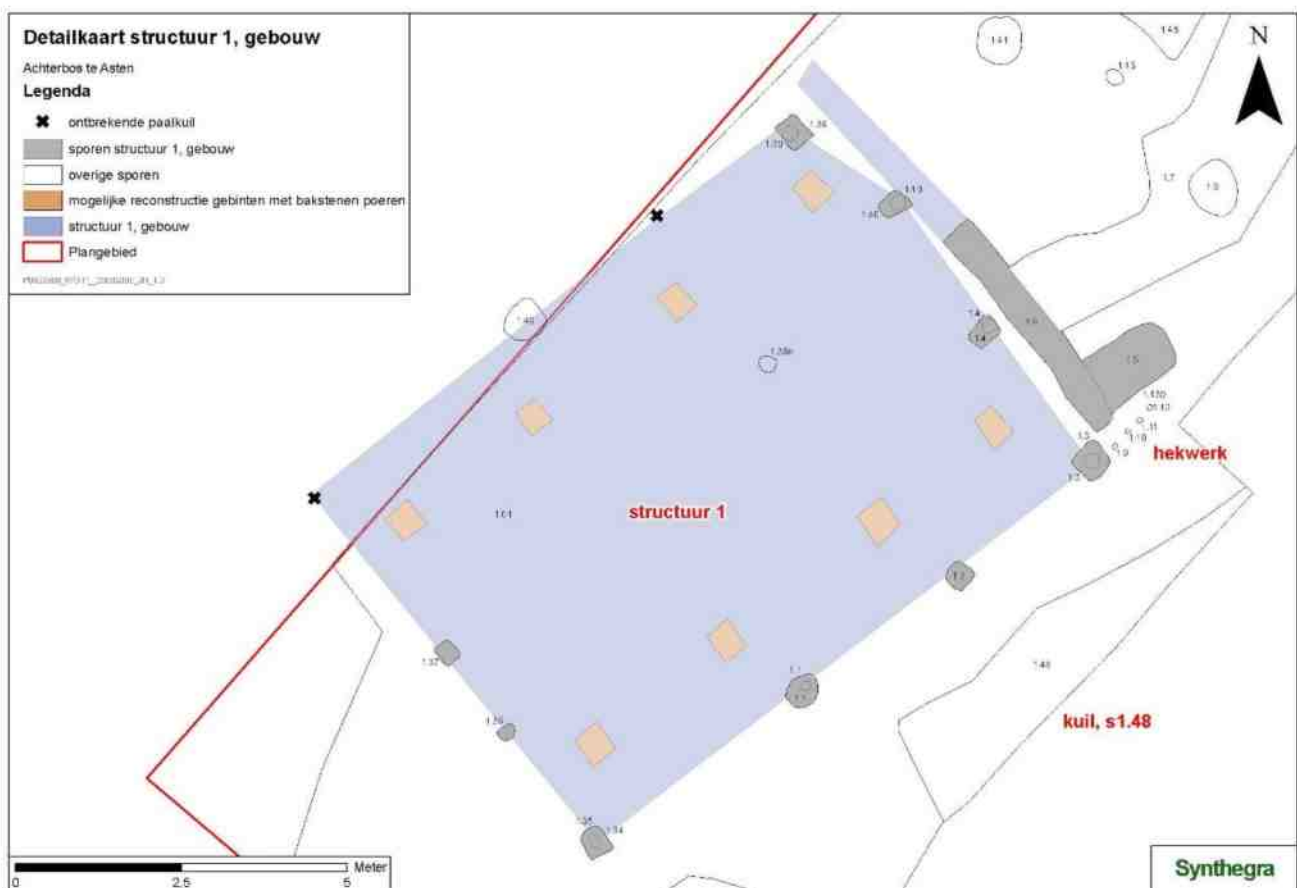

(On)bekend maakt (o)nbemind deel 2

Archeologisch onderzoek in Asten door Ria Berkvens

Uit onderzoek in 1986 door de heemkundekring Asten-Someren op de plek van de nieuwbouw van het gemeentehuis op het Koningsplein is gebleken dat hier in het centrum van Asten intensieve bewoning is geweest. Alle sporen waaronder resten van een of meer boerderijen, schuren, 7 waterputten en vondsten waaronder een pijpaarden beeldje, dateren opvallend allen van na 1200. Dit bevestigt de startdatum van de laatmiddeleeuwse dorpsontwikkeling uit de historische bronnen. Ook op de locatie van het huidige Kompas werd bij archeologisch onderzoek in 1999 nabij de Burgemeester Wijnenstraat een afvalkuil uit waarschijnlijk 1250-1400 gevonden, maar ook een oudere plaggenwaterput uit de 12e eeuw. Op de plek van de huidige parkeergarage van de nieuwe Midas aan de Burgemeester Frenckenstraat werd nog een kuil uit de 14e eeuw aangetroffen.

In 2008 zijn de resten van een vermoedelijke laatmiddeleeuwse ontginningshoeve gevonden onder een plaggendeek aan de Achterbos 24. Paalkuilen, greppels, een waterkuil, een karrenspoor en enkele ondiepe kuilen werden aangetroffen, waarvan een deel behoort bij de ontginningshoeve. De bewoning dateert hier uit de late 13e en vroege 14e eeuw (1250-1310). Dit is de eerste keer dat binnen Astens grondgebied een middeleeuws gebouw en een mogelijke ontginningshoeve is aangetoond.

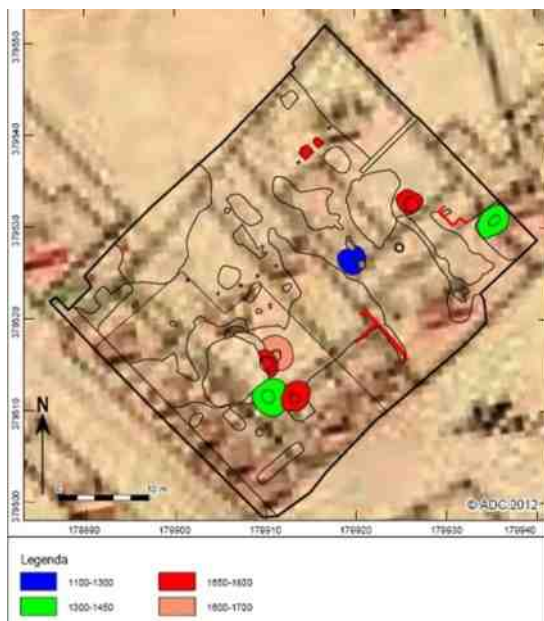

Plattegrond van een 13-14e eeuwse ontginningshoeve, gevonden aan de Achterbosch met de plaats van de gebinten op bakstenen poeren (uit Koeman & Wemerman 2008).

In 2012 is op de hoek van de Markt met de Burgemeester Wijnenstraat een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Tijdens de archeologische begeleiding van het saneren en ontgraven van de bouwput voor De Gitzels werden paalkuilen, kuilen en waterputten aangetroffen uit verschillende perioden.

Alle sporen zijn aangetroffen onder een flinke verstoringslaag, in het onderliggende dekzand. Vanwege ernstige verontreiniging van het onderzoeksgebied met minerale olie, vluchtige aromaten en chloorkoolwaterstoffen in de grond en het grondwater was het niet mogelijk de (vooral diepe) sporen te couperen. Het oudst aangetroffen spoor is een waterput die tussen 1100 en 1300 wordt gedateerd.

De laatste periode waarvan sporen zijn aangetroffen is de periode 1650 -1800. Het gaat om de resten van twee kelders, een bakstenen waterput, twee waterputten met een onbekende constructie, twee waterputten met (waarschijnlijk) een plaggenconstructie, een aantal paalkuilen en twee (afval) kuilen. Eén van de kelders kan toegewezen worden aan een gebouw dat is gebouwd in 1780. In dat gebouw werd later café De Wit gevestigd. De andere kelder en de bakstenen waterput hebben bakstenen met min of meer dezelfde kleur en afmetingen. Het is goed mogelijk dat deze uit dezelfde periode dateren als het gebouw uit 1780. De overige sporen die in de periode 1650 – 1800 worden gedateerd, zouden bij de gebouwen uit 1780 kunnen horen, maar het is eveneens goed mogelijk dat deze bij een eerdere bewoningsfase horen. Mogelijk behoorden de waterputten die tussen 1650 en 1800 gedateerd worden bij de huizen waarvan tijdens het huidige onderzoek slechts de kelders zijn aangetroffen.

De aangetroffen bewoningsporen op de hoek Markt--Burgemeester Wijnenstraat, geprojecteerd op het minuutplan uit 1832 (uit van Benthem 2012).

Deze beperkte archeologische onderzoeken tonen aan dat het centrum van Asten al vanaf de 12e eeuw tot heden ononderbroken bewoond of in gebruik is geweest.

Historische bronnen over Asten

Rond 1725 kochten de heren van Asten een aantal hoeven in Asten welke ze langere tijd in bezit hielden, waaronder:

- De oudst bekende kasteelhoeve op Heusden was Seren Hoeve (des Heren Hoeve), die in 1640 werd gepacht door Hendrik Jacobs. Deze bestond uit 21 ha, grond, een woonhuis, schop, varkenshok, hof en dries. In 1680 ging het bedrijf na een vermoedelijke brandstichting in vlammen op. Onderzoekers gaan ervan uit dat de hoeve op de Voorste Heusden heeft gelegen. Waar is niet duidelijk; misschien op dezelfde plek als het Hofgoed?

- de Wolfsberg 1608, muv voorburcht langste in bezit.

- Achterste heusden 1679-1755. Bestond al in de 14e eeuw, gelegen aan 't Hoekske. Van deze boerderij wordt verondersteld dat ze uit de 14e eeuw dateerde en ooit uit twee woonhuizen bestond.

- Voorste Heusden 1685-1757. Gelegen rond Voorste Heusden nr. 6. De hoeve bestond uit een woonhuis met lemen muren, een schuur, een schop of stal, een bakhuis en een schaapskooi. De hoeve is later afgebroken. In de 19e eeuw is de schuur tot woning verbouwd.

- Brant 1640-1736. Gelegen op de Brand. Kleinere boerderij bestaande uit een aan elkaar gelegen woonhuis, schuur, stal en grond.

- Polder, begin 18e eeuw. Gelegen aan de Polderweg; wanneer men uit Asten komt even voorbij de brug over de Voordeldonkse Broekloop rechts. Tegenwoordig is er niets meer van terug te vinden.

De windmolen aan de Lindestraat (bron RHCe).

Behalve de boerderijen bezaten de heren van Asten ook enkele molens:

- De windmolen van Asten: Eerste vermelding 1423, toen al in bezit van de heer van Asten tot aan 1953! De molen stond in 15e/16e eeuw al op ongeveer de huidige plaats. Wel iets naar dorpskern verschoven. Naast de molen stond lange tijd de galg opgesteld. Tot begin 19e eeuw lag de molen nog midden in de woeste grond. Begin 16e eeuw werd de oude molen door een nieuwe vervangen. Daarna veel veranderingen ondergaan, m.n. in 18e eeuw. Eind 19e eeuw werd een door een paard aangedreven rosmolen bij het molenhuis gebouwd. Hier herinneren nog stenen in het talud van de molen aan. Het molenhuis wordt voor het eerst genoemd in 1630. Beschreven als een huis met stal onder een dak met tuin. Na 1836 niet meer bewoond door molenaars. Zij gebruikten het als opslagruimte; vanaf 1895 tijdelijke ruimte voor ros-oliemolen. In 1914 werd het molenhuis door brand verwoest.

- de Belgerense watermolen, gelegen op de Astense Aa aan de weg van Asten naar Vlierden. Waarschijnlijk bestond deze molen al in de 14e eeuw. Eerst was dit bezit van de heer van Deurne, maar vanaf 1723 kwam in het handen van de heer van Asten. Al in 1429 was sprake van een dubbele molen waarbij aan iedere kant van de Aa een waterrad werd aangedreven. Aan Astense zijde stond de oliemolen, aan de Vlierdense kant een graanmolen met tijdelijk een rosmolen. De molen raakt begin 19e eeuw buiten gebruik. Tot 1962 was het molenwiel met bassin nog zichtbaar. Later is dit opgevuld met puin.

Nieuwe tijd (1500-heden)

Asten

De oprichting van de kerk leidde tot de vestiging van een smidse, pastorie en winkels, en concentreerde zich rond het Marktplein dat in feite een verbreding was van de reeds bestaande weg tussen Someren en Deurne. Het voormalige Marktplein omvatte de tegenwoordige Markt en het Koningsplein (het vroegere Kerkplein). Aan de zuidwestelijke zijde van dit plein is in de Late Middeleeuwen de kerk gebouwd. Aan de pleinwanden was sprake van de eenlaagse woonhuizen met herbergen, werkplaatsen en winkels. Langs delen van de aan het Marktplein gelegen doorgaande wegen (de weg naar Ommel en Deurne, de huidige Prins Bernhardstraat en de weg naar Heusden en Voordeldonk, de huidige Emmastraat) had zich reeds voor de 19e eeuw

een gesloten bebouwing ontwikkeld.

In de 16e en 17e eeuw kende Asten veel jaren met rampspoed. Van 1510 tot 1513 heerst er oorlog met Gelre; daarbij steken soldaten Asten in brand. Slechts 77 van de 186 huizen bleven over. In 1568 volgt een opstand tegen Philips II van Spanje wat het begin van de 80-jarige oorlog betekent. Na 1648 werd het katholieke geloof verboden door de Staten-Generaal en nam het gezag van de heren van Asten langzaam af. Het gezag van de pastoor en vooraanstaande Astenaren steeg. Vanaf 1795 krijgt het dorpsbestuur meer macht om eigen mensen aan te stellen en negeren steeds meer de oude rechten van de heren van Asten.

Eind 19e eeuw onderging de markt al vele wijzigingen. Zo werden huizen gesloopt om plaats te maken voor de bouw van de huidige kerk (de nieuwe kerk was in 1898 ingezegend). Op de plaats van de oude kerk, die in 1899 werd afgebroken, werd in 1901 een plantsoen aangelegd. Ter verfraaiing werden hier toe enkele oude huisjes gesloopt om plaats te maken voor twee grote nieuwe huizen. Vanuit dit plantsoen had men zicht op de school van Asten die in 1832 is gebouwd. Door de vervening van Peel de Veluwe was Asten een vrij rijke gemeente geworden. Daarnaast verschenen er fabrieken in Asten en zorgde de aanleg van de tramlijn in 1906 met de bouw van een tramstation voor een snelle transformatie van het dorp dat eeuwenlang dezelfde uitstraling had gekend.

Protestante kerk met pastorie aan de Lindestraat (bron HKK De Vonder)

In 1672 bouwden de katholieken een schuilkerkje in de Lindestraat. Een gedeelte van de voorgevel hiervan is nog te zien aan het uiterst rechtse stuk van de muur, grenzend aan de oude pastorie. In 1688 woonde de drossart in de oude pastorie. Het pand Lindestraat 7 stond in het Woonregister beschreven als Dorp no. 74. Samen met pand Dorp no. 73 was het eigendom van Michiel van de Cruys,

Schepen van 1716-1751. In 1750 woonde op nr. 74 de pastoor, gelegen naast de kerkschuur. Hij liet in 1759 de kerkschuur vernieuwen/vervangen door een schuurkerk genaamd O.L.V. van Klein Linden. Tevens liet hij een muur bouwen tussen zijn huis en de kerkschuur, waar tevens een poortje in werd gebouwd. Dit is nog duidelijk zichtbaar waarmee de plaats van de vroegere schuurkerk met zekerheid is gelokaliseerd. In 1751 is ook het huis uitgebreid, getuige de muurankers aan de achterzijde. In 1806 werd de schuilkerk gesloopt. In 1807 verhuisde de dominee van de pastorie aan het Koningsplein naar de pastorie aan de Lindestraat. In 1826 werd de nieuwe kerk op de grond van de pastorie gebouwd; er werd ook weer een muurtje tussen kerk en pastorie gebouwd.

In 1748 bestond Asten naast het kasteel en kasteelhoeven uit 12 gehuchten of haardgangen:

1. Het dorp: omtrent/bij de kerk gelegen; bestond uit 63 huizen met schuur en 34 zonder schuur.
2. Ostade: 20 huizen. Op de Ostadense bergen stond de oude eiken galg.
3. Den Dijk: 21 huizen
4. Diesdonk: 9 huizen
5. Ostappen: 7 huizen
6. Ommelsch Bosch: 8 huizen
7. Ommel: 27 huizen + oud klooster
8. Laarbroek: 11 huizen
9. Steegen: 20 huizen

De Toorenstraat in 1900 en in 1990 (bron HKK De Vonder).

10. Voordeldonk: 39 huizen + 4 huizen apart in de heide

11. Wolfsberg: 28 huizen

12. Heusden: 42 huizen

Voor de kerk, die omzoomd werd door het kerkhof, liep de met steenslag verharde Toorenstraat (huidige Wilhelminastraat). Het kerkhof werd begrensd door heggen en was beplant met veel bomen. Aan het begin van de Toorenstraat lag tegen het kerkhof de éénklassige lagere school die vast gebouwd was aan het grote huis vande oud-secretaris. Hiertegenover lag de oude pastorie, Toorenstraat 28; dit grote maar oude huis was van de gemeente en werd verhuurd aan de dominee/pastoor. In 1750 werd het grondig gerenoveerd, o.a. nieuwe vloeren, deuren en vensters en een nieuwe kap. Al lag dit alles midden in het dorp, het geheel was toch zeer landelijk door de grote tuinen, vijvers, heggen, zandpaden en sloten. De parochiekerk had een mooie toren waarvan in 1707 de spits en een deel van het muurwerk instortte. Na enkele jaren werd dit weer hersteld. Het oude pastoriehuis aan de Toorenstraat werd tot 1788 bewoond waarna het werd ontruimd voor de nieuw te bouwen pastorie. In 1798 werd de oude katholieke kerk uitgebreid, waarna nog een vergroting volgde in 1871. In 1898 volgde afbraak.

Kaart van Asten uit eind 18e eeuw, opgesteld door Hendrik Verhees.

Kern en kerk van Asten hebben zich in de Late Middeleeuwen (1250-1500) en daarna niet over een grotere afstand verplaatst. Het centrum van Asten bestond rond 1880 uit diverse kleine kort bij elkaar gelegen straatjes. Feitelijk bestaan de meeste daarvan nog steeds. De namen waren echter anders en ook de bebouwing. Zo heette de Prins Bernardstraat Tramstraat, naar de oude tram die hier vroeger liep, en de Burgemeester Frenckenstraat

“de binnenstraat”. In de periode 1850-1900 kende de plaats een sterke industrialisatie.

Vooraf de eenvoudige huisjes van de wevers en arbeiders zijn verdwenen. In de nabijheid van de middeleeuwse kerk lagen huizen van de fabrikant Bluijssen, enkele bierbrouwers en het klooster het liefdesgesticht van de zusters; het liefdesgesticht van de zusters grensde aan de kerkmuur (een deel hiervan was van de voormalige bierbrouwerij van Michielsen). Aan dezelfde zijde lag de margarinefabriek.

De bebouwing in het centrum aan het einde van de 19e eeuw bestond uit:

- hotel Sengers, sloop 1911, op plaats postkantoor (bij de sloop in 1911 werden oude windvanes uit 1759 met een Keulse Kar erop en een munt uit 1758, vastgezet in de muur, op zolder gevonden).
- middeleeuwse kerk uit 1478.
- bierbrouwerijen.
- woningen van notabelen.
- klooster Liefdesgesticht aan kerkmuren, nu Bartholomeus, op plaats van voormalige brouwerij (tot 1865). Het verpleegtehuis is ontstaan uit een in 1841 in bestaande gebouwen gestichte vestiging van de zusters van Liefde uit Tilburg. In 1867 kwam een nieuw klooster tot stand en in 1933 volgde de bouw van een vleugel naar een ontwerp met expressionistische elementen.
- hotel Gitzels, hoek Markt met de toenmalige Molenstraat.
- café de Arend op de plaats van het nieuwe raadhuis, gesloopt in 1940.
- oude raadhuis uit 1801 (hier lag de Arend naast) werd in 1940 door het nieuwe raadhuis vervangen wat in 1986/1987 weer werd uitgebreid.
- restaurant 't Eeuwig Leven.
- huis Burg. Frenckenstraat van Van Kemenade.
- huizen en herbergen Koningsplein.
- Protestantse kerk aan de Lindestraat uit 1825. De naastgelegen pastoriewoning is ouder dan de kerk.
- op de plek van de moderne aanbouw van het gemeentehuis stond het oude schoolgebouw uit 1832.

Eind 19e eeuw zijn de lage dorpswoonhuizen niet meer goed genoeg en gaat men hoge statige huizen bouwen, die we overal in Nederland tegenkomen. De beste voorbeelden van Brabantse dorps huizen vinden we in de Burg. Frenckenstraat: het huis van Van Kimmenade en 't Eeuwig Leven, en nog aan het Koningsplein en Mgr. Den Dubbeldenstraat. Langs de Wilhelminastraat, een uitvalsweg van de

oude kern, verrezen fabrikantenvilla's. Na 1900 werd een deel van deze villa's in gebruik genomen als klooster. Het bebouwingsbeeld, met een aantal grote kloosters, tehuizen en kantoren, dateert met name uit de periode 1900-1950, toen in de hele kern een opschaling van de bebouwing plaatsvond.

Heusden

De naam Heusden wordt voor het eerst genoemd in 1464. Toen maakten de oudste delen van Heusden deel uit van het bezit van de heren van Asten. De pachtgronden werden hosden of hoerden genoemd. Waarschijnlijk heeft Heusden hier zijn naam aan te danken. Op de kadasterkaart van 1832 telt Heusden 49 boerderijen. Sommige bestonden al eeuwenlang, getuige de versnippering van land, vanwege erfdeling, verdeeld over de gehuchten Behelp, Voorste, Middelste en Achterste Heusden. Het dorp heeft zich ontwikkeld aan een afslag, de huidige Antoniusstraat, aan de weg tussen Helmond en Peel de Veluwe (en verder richting Weert). Tot ca. 1900 bestond het uit drie stukken lintbebouwing met boerderijen: de Voorste, de Middelste en de Achterste Heusden. Voorste Heusden lag het dichtst bij het kasteel.

Bij de aansluiting van de doorgaande weg (Voorste Heusden/Meijelseweg) met de Antoniusstraat / Patrijsweg lag een plein: Middelste Heusden.

De Middelste Heusden op de kadasterkaart uit 1832.

Het middendeel is de kern van Heusden.

Achterste Heusden ligt verder in westelijke richting aan de Antoniusstraat en 't Hoekske. Niet ver hier vandaan lag nog het gehucht Behelp. Ten zuiden van Heusden ligt Peel de Veluwe ('Het Gevlocht') en verder zijn hier een tweetal vennen gelegen: 'Het Lierops ven' en 'Het Eeuwsel'. De akkers en weiden gingen geleidelijk aan over van de hoger gelegen heidegronden naar de uitgestrekte Peelvlakte. Tijdens de ontginning van Peel de Veluwe ontstonden begin 20e eeuw ontginningsboerderijen die van

Heusden een uitgestrekte parochie maakten. In 1947 is het oorspronkelijke Heusden grotendeels door brand verwoest.

Ommel

Dit dorp is ontstaan langs de weg Asten-Deurne. Het gaat hier om de in de 16e eeuw gelegen boerderijen rond het kruispunt Marialaan en de Kloosterstraat enerzijds en aan de Kluisstraat en de Jan van Havenstraat anderzijds. In 1444 is in Ommel de gotische Lieve Vrouwe-kapel gesticht en in 1535 kwam daar in een huis het klooster Mariaschoot bij. Deze kapel groeide later uit tot kerk. Bij het slopen van de fundamenteën van de in de oorlog getroffen kerk heeft de pastoor nog brokstukken gevonden van het oude klooster. Men vond verder verschillende graven.

O.L.V. van Ommel (bron Thuis in Brabant)

Bedevaarders zochten troost en genezing bij de beeltenis van Maria te Ommel. Volgens de overlevering vonden de inwoners van Ommel omstreeks 1400 op een vroege morgen een Mariabeeldje op de afrastering van een bouwland. Het beeldje werd waarschijnlijk tussen de jaren 1000 en 1200 te Byzantium of onder Byzantijnse invloed gesneden en is mogelijk via de kruistochten op Brabants grondgebied terechtgekomen. Het beeldje werd voorlopig

in de parochiekerk van Asten geplaatst. De legende vertelt, dat ondanks dat de pastoor de kerk afsloot en de sleutel zelf bewaarde, het beeldje de andere morgen weer in Ommel stond. Volgens de overlevering nam de bekendheid van het bedevaartsoord te Ommel toe, doordat “schipper en koopman Jan van Haven op zee in grote moeilijkheden kwam. Maria verscheen in zijn droom en vroeg hem in Ommel een kapel te bouwen. Maria zou hem dan met schip en bemanning redden. Hij zocht en vond het voor hem onbekende Ommel en liet er een kapel bouwen.”

De nonnen dienden in 1732 het klooster te verlaten; van 1732 tot 1813 schuilen ze in Limburg waarna ze weer terugkeren. Zij namen het Mariabeeldje uit de kapel mee, waardoor tot 1840, het moment dat het beeldje weer terugkeerde in de kapel, de bedevaart naar Ommel stopte. Van een gedeelte van het klooster is een woonhuis gemaakt. Dit klooster Mariaschoot is in 1921 afgebrand. In 1882 werd de kapel van Ommel verheven tot parochiekerk en groeide Ommel uit tot een klein dorp. Omstreeks 1900 werd de kerk vergroot en voorzien van een toren, die bijna midden op de weg kwam te staan; hierdoor moest de ingang worden verlegd en werden het koor en altaar verplaatst naar de te verlengen westzijde. Hier schuin tegenover werd de pastorie gebouwd met grote ommuurde tuin. In 1883 werd de parochie uitgebreid met een kerkhof en een openbare school. In 1897 werd de kerk opnieuw uitgebreid. Perceel B 1235 werd daarvoor aangekocht. De kerk vergrootte en de toren verhoogde. In de gehuchten rondom Ommel lagen de boerderijen dicht tegen elkaar. Rondom de gehuchten lagen de akkerlanden (met plaggenbodems) en meer in de richting van de Aa de hooilanden. Naast de grote brand in 1921, waarbij onder andere de woonboerderij van het klooster Mariaschoot afbrandde, werd tijdens beschietingen in september 1944 de kerk vernield en driekwart van het dorp verwoest. Van de hier eens aanwezige groep boerderijen rondom de bedevaatskerk is sindsdien niets meer over.

In 1957 is te Ommel bij de bouw van een nieuw huis een zilveren muntschat gevonden bestaande uit 17e tot 19e-eeuwse munten. De muntschat bevond zich op de locatie van een oude boerderij bij het voormalige klooster.

Binnen de gemeentegrens liggen nog een aantal andere kernen en gehuchten met waarschijnlijk een

laatmiddeleeuwse oorsprong. Het gaat om de gehuchten Ommel, Heusden, Dijk, Vosselen, Achterbosch, Voordeldonk, Diesdonk, Oostapen, Beek, Ostade, Wolfsberg en Hobbraken. Uit de meeste van deze gehuchten zijn weinig archeologische gegevens bekend.

Literatuur:

- Bakens, J.; De heerlijkheid Asten van 1750-1830.
- Benthem, A. van; Markt - Asten (gemeente Asten). Een archeologische begeleiding (ADC Archeoprojecten). 2012.
- Coenen, J.; Asten, 'n eeuw historie van een Peeldorp, 1986.
- Dijkstra, J. en Ploegaert, P.; AAO in de dorpskern van Asten (ADC-rapport 15) 1999.
- Dom de Jong, P.; Onze Lieve Vrouw van Ommel en het klooster Mariaschoot, bronnenpublicatie. Achelse Kluis 1960.
- Hesseling, I., S.M. Koeman, P. Wemerman & T. Deville; Definitieve Opgraving Burgemeester Frenckenstraat te Asten Gemeente Asten (Synthegra). 2011.
- Kooi, M.; Asten (NB), Prins Bernhardstraat 56, opgraving (BAAC). 2011.
- Koeman, S.M.; Wemerman, P.J.L.; Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) : Achterbos 24 te Asten (Synthegra rapport). 2008.
- Maas, T.; Een tussentijds verslag van de opgraving aan de achterzijde van het gemeentehuis te Asten, Nijmegen 1986.
- Maas, T.; Geschiedenis van de heerlijkheid Asten, 33-44. Asten 1994.
- Snijders, P.; Te Heusden bij het moer, 1996.
- Stienen, J.; "Kasteel Asten; voorlopig verslag van het archeologisch onderzoek juli 1988", Het Brabants Kasteel 11, 1989 nr. 2/3, p. 32-40.
- Zalinge, L. van, H. Roosenboom, H. v.d. Laarschot en T. Thelen.; Asten 800. Verhalen uit de geschiedenis van Asten Heusden en Ommel. Asten 2012.

Fotografen

Foto voorpagina: Maria van Neerven

Foto achterpagina: Maria van Neerven

Te voet dur Asten (deel 20)

Verteld door Piet Feijen.

In de jaren 80 van de vorige eeuw wandelden leden van de Bond voor Oderen onder leiding van hun voorzitter Piet Feijen, door Asten. Zij maakten een overzicht van Asten van ongeveer 1920 tot 1985. Velen van u zullen zich de mensen, hun beroepen en ook hun eigenaardigheden nog wel herinneren. Maar ook de behuizingen en straten van die tijd. Al is het nog niet zo lang geleden, er ligt hier misschien een taak tot navolging zodat ook het nageslacht aansluiting kan vinden met het huidige Asten. Van wat verloren ging en wat er bijkwam.

Ze waren goe op tijd, mer Pirke, die gewoonlijk de lèeste was, stond ze al op te wàchten.

Zo te zie, is er mi Pirke's iets bijzonders, zi Graard van Graarden Hannes. En zo was 't. Nô wâ zenuwèchtig getrèpel zi Pirke, wâ die lèeste waarschuwing van d'n ontvanger betreft hi Jan Vaalman gelijk hehad. Ik was er wâ te gereust over, want ik heb er nog wâ van geheurd. En vur 'ne goeie. Enke-

IN NAAM DER KONINGIN!

le weken nô dien brief kwam d'n Hellemondse durwèerder, Richelle, me 'n gerechtelijk schréeven overhandigen. Ik moest binnen tien dagen m'n verschuldigde belasting betalen en zônie, dan zou er beslag gèli worren op m'n roerend goed. Ik zàat toch wel

in m'nne knijperd mannen, mer zô as zô dikwijls, ons Miet wist raod. "Ik geleuf zeker zi zè, dè Jan Vaalman dôr wel 'n oplossing vur zal weten. En krek zô was 't. Jan ging op z'n fietske nô de rijksontvanger der Belastingen in Helmond en 't resultaat was, uitstel van betaling. En 't kan ôk nog in gedilte worren betâld. Gè wit zi Pirke, wild smâkt in de winter 't bèest en ik weet wôr gè wônt. Pas mer op, anders kommen er nog meer gerechtelijke brieven, zi Toon van Narusome. Jan Vaalman gaf Pirke's 'n knipeugske en zi, we zallen opstappen, mannen. Ze gingen de Emmastraot in. Di is 't woon en winkel-huis van Sjang Hoefnagels, die ôk eigenaar is van Koekfabriek "De Drie Kronen". Sjang is getrouwd mi Grarda Jaspers uit Meijel en hij moet in Waalwijk 't vak hebben geleerd. Z'n klanten worren dur d'n eigenaar directeur zèelf bezocht, tot diep in Limburg toe, en...per fiets. Het was vur die tijd een

bloeiend bedrijf. Er kwam ook spoedig een vrachtwagen en Nölleke Manders werd de chauffeur. Boven de rivieren werd vooral geleverd aan grotsiers. Men ging ook suikergoed fabriceren en in de dertiger jaren was het personeelsbestand ongeveer 30 waaronder de Cortenbachs, de Joostens, de Weltens e.a. Later werd er Rijwielhandel van Veghel gevestigd, nu is er de Midasmarkt. In Asten wonen heel wat Hoefnagelsen en, als we goed zijn geïnformeerd, zijn zij in meerdere of mindere mate allemaal familie. Hier langs wônt meester Hendrik Leenen. (Ook de Leenens zijn een heel bekende familie in Asten, we komen hier later nog op terug). Dan krijgen we Bert Mennen-Cortenbach en Graard Keesen. Later woonde hier o.a. Jan van Hoek, die een groentewinkel had, en Treepels, die getrouwd was met 'n dochter van Jan en Antje Verdijsseldonk. Ook was drukkerij Schriks hier jaren gevestigd. Dan de Kazerne van de Koninklijke Marchaussee, met o.a. Opperwachtmeester

Namensa. De bezetting was ongeveer drie of vier personen. De korporaals waren meestal bij Frans Soeren (de slager) in pension, later bij Piet Janssen in de Wilhelminastraat. Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 verdween "de Koninklijke" en is nooit meer terug gekeerd. Later is de kazerne, vanwege de woningnood, nog als woonhuis in gebruik geweest. Met de bouw van de Midas en de Rabo-bank verdween dit alles, ook de mooie, grote dorpspomp voor de kazerne. O.i. had die mogen blijven staan.

En hier hebben we dan smid Jan van Bussel, wôrvan vader Willem in de smederij z'n menneke ôk sti. De hoefstal en smederij zijn verdwenen en in de plaats daarvan heeft "stamhouder Wim" hier 'n groot warenhuis gebouwd, waar op huishoudelijk gebied letterlijk alles te koop is. En we zeggen nog steeds smid van Bussel. Nu kleding zaak van Tilburg. Dur langs wônt Janus van Deursen-Kuijpers. Janus is

timmerman en kleine ânnemer, terwijl Drieka de stoffen winkel beheert. Ant en Tinus Smits-Reijnder wonen in het volgende huis. Tinus is huisknècht bij de Fam. Bluijssen. Ant kan uitstekend poffers en mutsen maken. As Ant Smit kèent niemand ze, mer wel als Ant Reijnders. Dan kommen we bij klirmaker Sjang Stevens, die getrouwd is mi de "goei" vrouw. 't Gebeurd nog al 's dè ze 's-nàchts mi perd en kààr gehald wordt as 't in de pil of in de hutten ân de gang is. De weduwe Slaats is de volgende. Zij poetst de jongensschool. Hier wônt Piet Cortenbach. Veur is 't café en àachter de klompenmakerij. 't Is nog nie zo lààng gelèèjen, dè Piette bier mer drie centen per glas kòoste. In het huis van Janus van Deursen woont nu Thieu Vannisselroy, het Chinees restaurant is in dat huis van Antje Reijnders. In het grote huis van Sjang Stevens is nu een wolwinkel en 't café "'t Ketelke". De familie Lorant woont al vele jaren in het huis van de weduwe mamma Slaats, en in dat van Piet Cortenbach "De Barbier van Asten" Graard Keesen, nu nog kleindochter Gera. Um dè ze nog al wâ te bepraoten hân over 't weer en 't wèèrk, gingen ze bij Piet Cortenbach binnen, mer dur was 't naw wel net zô duur as op 'n aander...!

't Toffeldrama van Mientje Verberne en Peer van den Mortel.

Het "Toffelverhaal" dat Ties van Nöllekus straks gaat vertellen, behoeft voor onze jonge lezers, maar ook voor de oudere die niet met dit "volksgerecht" op de hoogte zijn, enige uitleg. Voordat een a.s. echtpaar kerkelijk kon trouwen, moest men drie weken "onder de roep staan". Deze werden in de Hoogmis aangekondigd met 1e 2e en 3e roep. Soms werden ze "met dispesatie" ineens al de drie roepen aangekondigd, wat 't vrouwvolk deed opmerken: er zal wel hōst bij zijn. "Als één der partijen het in die tijd "uitmaakten" dan werd er doorgaans "getoffeld", mistal door de jongeren uit de buurt. Dan werden van zaterdag op zondag zoveel mogelijk karren, gereedschappen e.d. bijeen gebracht bij het huis van de gene die het "uitmaakte". Een levensgrote stroopop werd dan stevig in een boom gebonden of aan het huis vastgemaakt. Ook werd er hard op lampenglazen geblazen. "Toffelen was verboden en door loslippigheid van een der jongeren waren de plannen nogal eens bij de politie bekend en die stond de "toffelaars" dan ter plaats op te wachten, en niet zo zachtzinnig. Maar als het "toffelen" desondanks toch slaagde, was men er 's Zondags trots op als men er een blauw oog aan had overgehouden. Was er geen politie, dan werd men wel eens "harte-

lijk" ontvangen door familieleden, met schop of riek. Men wilde de schande van "Toffelen" wreken. Voor de eigenaars van de "Geleende" spullen was er minder aardigheid aan, want zij moesten hun spullen zelf terug gaan halen. Daar bij kwam nog, dat de meeste karren "geriformeerd" werden gemaakt, en dat ging als volgt; Dit ging alleen met

karren die men kon opkiepen. Deze werden dan op hun zijkant gelegd, de hendel van de kar werd losgemaakt, de burrie's werden tussen de wielen gedraaid en de kar werd weer recht gezet, met het resultaat dat de kar weer overeind stond met de burrie's onder de kar door naar achter. Daar waren wel enkele personen voor nodig om die kar onklaar te maken, maar evenzo ook weer om ze weer in orde te krijgen. Er zijn zelfs boeren geweest die daar geen raad meer mee wisten en dachten dat hun kar totaal niet meer te gebruiken was, en gingen om raad vragen bij de buurman, die wel de oplossing wisten te vinden en daar dan ook nog lol aan beleefde.

Tot zo ver deze uiteenzetting. Nu ons verhaal.

Nô 't irste rondje nam Ties 't woord. "Dè 'r bij ons in de buurt getoffeld is vannàacht, dè is oew wel bekèènd. Mer volgens ons Miet is er op de verkeerde plats getoffeld. Ze hân bij de van de Mortels in de Zeilberg moeten zijn. 't Zit zo. Ons buurmeiske, Mientje, 'n knap joong ding, gi bij Kobusome in de Zeilberg nogal 's helpen, want wâ bij verdiensten kumt bij de Verberne's goe van pas. Kobusoom pàacht bij z'ne buurman, Driek van de Mortel die vur de rijkste en grootste boer van de Zeilberg dur gi. Bij van de Mortel hebben ze mer inne zoon, stamhàauwer Peer. Driek werkt zelf nie veul mir, is wethàauwer en zit in veul besturen. Peer die nie veul tijd hà um op 'n vrouw uit te gao, (um te trouwen zi Driek, is de korsten dag nog lang genôg") was al in de virtig toen ze bij de van de Mortel's besloten, dè Peer toch mer 's nô Aasten moest gao, nô de familie van dè meidje dè bij d'n buurman kwam werken. Dè was 'n fief ding, kon goe werken, kwam

uit 'n groot huishàauwen, dus 'ne stamhàauwer zou er wel in zitten."En al zal ze nie alles meebrenge, wij zijn ôk vort n'n leeftijd, dè we soms wâ hulp nôdig hebben, d'r zal dus ingetrouwd moeten worren". Zo was Kobusoom dè in Aasten kommen vertellen. En al waren ze rijk, goei mensen waren de van de Mortels ôk, want âs ik wâ laat ben mi de pàacht, is 't al goe as ik enkele daag, as 't uitkumt, mi ons pèrd kom ploegen, zi Kobusoom. Toen Peer d'n erste keer in Aasten was geweest, ging later moeder Verberne 't "grote" nieuws in de buurt vertellen. En vader hà 't er mer over, dè Mientje 'n rijke boerin zou worren. Mer ons Cis hà mi Mientjes te doe, um dè ze wist, dè Mientje gek was op dè knap menneke van Hanneske van Bussel. Peer kwam mer um de virtin daag, (meer zat er nie ân vanwege 't wèèrk thuis). Hij sprak mi vaders en moeders af, dè er direct nô Paosen getrouwd zou worren, want 't lentewèèrk stond zo vur de deur. Nô d'n irste roep kwamen de van de Mortels kennismaken. Bij 't zoveulste bitterke mi suiker moest van den Mortel toch opmerken, dè Mien wel nie veul inbreng zou hebben, mer d'r stond tiggenvoer, dè Peer 'n schôn, joong vrouw krig. "En wij, zi van de Mortel, "kriegen 'n goei hulp in 't huishàauwen, mer vur 't zwaor boerenwerk hà ik ze gèèr wâ struiser gezie, mer allè, mè kan nie alles hebben". Mientje, die alles stil hà ângeheurd, stond op en zi flink; "Mien Verberne zal nooit mi Per van de Mortel trouwen" en ze ging de deur uit. Gè zalt 't mi mij ins zijn, dè er dus feitelijk in de Zeilberg getoffeld hà moeten worren, besloot Ties z'n verhaal. "Dè kan misschien nog, zi Toon van Narusome, wie wit...." Er werd afgesproken, dè ze mi Koninginnendag, 31 Augustus, bij de pomp vur de kazerne wir bijin zouden kommen. (Vermeldenswaard is nog, dat de week daarop in Zeilberg werd getoffeld als nooit tevoren en dat Toon van Narusome zeker wist, dat er veul "Aastense" bij waren; dat Mientje trouwde met de zoon van Hanneske van Bussel en "'n schôn huishàauwen" kreeg, en dat Peer op làtere léeftijd nog trouwde, mèr de stamhauwers bleve uit.

Wordt vervolgd

Noteer in uw agenda

Activiteiten komende periode

Op woensdag 17 september 2014 staat de eerste lezing in de cyclus 2014-2015 gepland. Deze zal gaan over de bevrijding van Asten. Nadere informatie volgt in het nieuwe jaarprogramma.

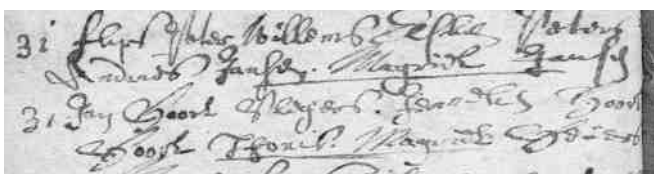
Een vechtpartij te Ommel met doodelijke afloop

Jan Slegers versus Marcelis Goorts 1686

Inleiding

Mijn oudst bekende voorvader Goort Geef Slegers woonde wellicht gedurende zijn hele leven in Asten. Ik heb dat niet met zekerheid kunnen vaststellen. Hij is blijkens het begraafregister van de kerk te Asten op 24 juli 1668 in Asten begraven. Mij zijn geen verdere gegevens van deze verre voorvader bekend waaruit blijkt wanneer hij is geboren of getrouwd. Zijn vrouw heette Jenneke Goort(s) alias Jenneke Marcelis De vader van Goort Slegers was kennelijk ene Geef. Uit een marginale aantekening op een schepenakte van 30 december 1687 staat geschreven dat Goort Geef Slegers borgemeester is geweest: “*wiens vader een eerlijck man is geweest en in sijn regeerend jaer als borgemeester is gestorven*” [1]. In mijn zoektocht naar de wortels van mijn familie ben ik mij de laatste jaren sterk gaan interesseren voor de geschiedenis van Asten. Sinds een paar jaar ben ik lid van de heemkundevereniging De Vonder Asten-Someren.

Het volgende verhaal over Jan (zoon van mijn voorvader Goort) Slegers heb ik samengesteld op basis van onderzoek onder meer in de oude archieven van de Schepenbank van Asten bij het RHCE [2] te Eindhoven en in het archief van de Raad van Brabant bij het BHIC[3] te ‘s Hertogenbosch.

Asten kopie uit doopboek. Op 31 oktober 1666 zijn twee dopelingen geregistreerd waaronder Jan Goort Slegers

De hoofdfiguur in dit verhaal is Jan Goort Slegers alias Jan Gordts (van Goort). Jan Slegers is geboren eind oktober 1666 en gedoopt op 31 oktober van dat jaar in Asten.

Getuigen (susceptores) bij de doop waren Goort Thonis (peter) en Margriet Gevers (meter)[4]. Ik vermoed dat Margriet een zus is van voorvader Goort Geef omdat ik in een akte van 1686 als alias de naam *Geert Gevers* ben tegengekomen als gestorven man van Jenneken (moeder van Jan Goort

Slegers)[5]. De man met wie Jenneke (*de naergelaten we(duw)e van Geert Gevers*) hertrouwd was heette Hendrick Thomas[6].

Jan woonde tot vóór zijn vlucht naar Meijel kennelijk nog thuis in bij zijn moeder en stiefvader Hendrick Thomas te Ostappen.[7]

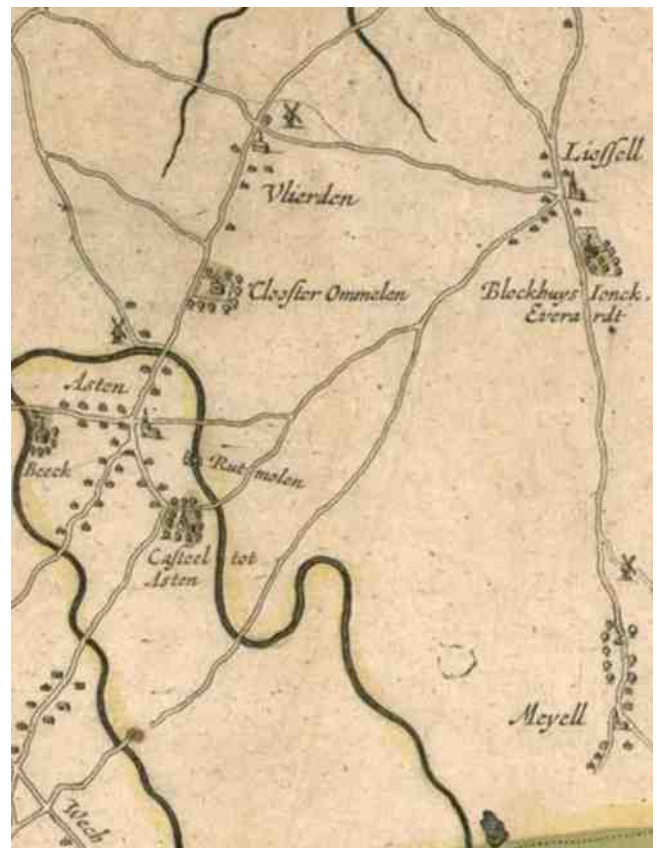
Hij kreeg bij zijn vlucht uit Asten van zijn moeder 100 gulden mee om elders een ambacht te leren.

De ontlastende getuigenis over Jan Slegers blijkens Schepenakte 1687

Uit deze procesakte van 30 december 1687[8] blijkt dat Jan is “vrijgesproken” door de Schepenen van Asten van de vermeende doodslag op Marcelis Goorts. Jan heeft als “*requirant*” (eiser) een proces aangespannen om ontlast te worden van de aanklacht van de drossaard van Asten. Deze heeft als officier van justitie inmiddels een “*notificatie*” gezonden naar de Raad van Brabant te Den Haag met de bedoeling deze ernstige zaak voor de hoogste strafrechter te brengen.

Jan Goort Slegers (1666-1715) bevond zich op 1 mei 1686 als 19 jarige jongeman in de herberg van Isbout Conicx te Ommel[9] in gezelschap van onder meer Marcelis Goorts[10]. Marcelis provoceerde Jan met name “*door uijtwerpen van eenen penningh*”. [11] Daardoor ontstond een “*hantgemeen*” (worsteling). Tijdens de worstelpartij lag op een gegeven moment Marcelis bovenop Jan.

Detail kaart 17e eeuw regio Asten-Ommel(en)

Nadat ze beiden weer overeind waren gekomen trok Jan (zoals hij ten overstaan van het Schepengericht verklaart) ter verdediging zijn mes en liep hij de herberg uit.

Marcelis is Jan toen nagelopen en heeft hem op straat bij zijn kop gepakt en op de grond getrokken. In de akte staat: *“den voors(chreven) Requirant wederom met den cop vattende den selver oock ter aerden heeft ondergeslagen ofte getrocken”*.

Vlak daarna stond Marcelis op en riep dat hij gewond was. Enkele dagen later is Marcelis Goorts gestorven. Jan is blijkens andere documenten gevlucht naar de heerlijkheid Meijel. Hij had in Asten de status van vluchteling *“fugitive”*. [12]

Uit de conclusie van de rechterlijke uitspraak blijkt dat er geen getuigen zijn, die hebben verklaard wie de verwonding heeft toegebracht aan Marcelis, maar dat alleen is getuigd dat Jan een mes heeft getrokken. De rechtbank van Asten stelde dat het evenzeer mogelijk is dat Marcelis gewond is omdat hij in het mes van Jan is gevallen na de aanval door hem op Jan buiten op straat. De rechtbank overwoog dat die val tevens de oorzaak kan zijn geweest van de verwonding. Er staat letterlijk in de akte van 1687: *“soo dat can gesciet hebben, dat den voors(chreven) Marcelis Goorts in het mesch van den voornoemden Requirant is gevallen, en selfs mischien d' oirsaeck sijns quetsure magh sijn geweest....”*

Derhalve verklaarde de Schepenbank in haar conclusie geen andere getuigenis te kunnen geven dan hier voornoemd en Jan Slegers derhalve geen doodslag ten laste te kunnen leggen. Ze verwijzen naar de procedure die is opgestart door de plaatselijke drossaard bij de Raad van Brabant in den Haag en dat het deze vrijstaat om de zaak verder te onderzoeken etc. *“maer hebben in dit voors(chreven) voorvalle, in den procedure van officij wegen, daarop begont, den heere officier gewesen, dese sijn geallegerde feyt te proberen...”*.

De procedure bij de Raad van Brabant opgestart door de drossaard van Asten

Onderstaand vertel ik over wat ik heb aangetroffen in het archief van de Raad van Brabant over deze zaak. In ieder geval is mij niet gebleken dat deze toenmalige hoogste rechterlijke instantie van Staats Brabant Jan Slegers heeft veroordeeld voor doodslag op Marcelis Goorts.

Jan heeft in 1687 als oud inwoner van Asten, nadat hij hals over kop gevlucht was naar Meijel een proces aangespannen bij de schepenbank Asten om ontlast te worden van de aanklacht van de dros-

saard van Asten. Deze had als officier van justitie in juni 1686 een “notificatie” gezonden naar de Raad van Brabant te ‘s-Gravenhage met de bedoeling deze ernstige zaak voor de hoogste strafrechter te brengen. Alvorens het verhaal over Jan te vervolgen, eerst een korte uitleg over het systeem van de strafrechtspraak anno 1686 dat in de heerlijkheid Asten en Ommelen van toepassing was. Er was nog geen sprake van een scheiding van de machten. Zowel bestuur, wetgeving en rechtspraak (de trias politica) was op lokaal niveau toebedeeld aan de schepenbank. Ook de strafrechtspraak viel in eerste instantie onder de jurisdictie van de schepenbank. Ernstige delicten werden veelal door de drossaard [13] direct voorgelegd aan de Raad van Brabant in Den Haag.

Raad van Brabant (1586/1591-1795)

Onderstaand een korte samenvatting van het ontstaan van de Raad van Brabant, haar taken en rechtsgebied [14].

Gedurende de Tachtigjarige Oorlog werd Noord-Brabant geleidelijk afgesplitst van het oude hertogdom Brabant en kwam in handen van de Staten-Generaal. De Spaanse koning tevens Hertog van Brabant erkende pas in 1648 de Staatse soevereiniteit. De Staten-Generaal te Den Haag namen in Staats-Brabant de plaats in van de Hertog van Brabant. In 1591 besloten de Staten-Generaal een voorziening te treffen voor Brabanders, die onder haar soevereiniteit stonden en niet meer bij de ‘Souvereine Raad van Brabant’ te Brussel in beroep konden gaan. Zij richtten daartoe op een Raad en Leenhof te Brabant, residerende op het Binnenhof te 's-Gravenhage. In 1795 werd de Raad van Brabant ontbonden en vervangen door het Hof van Justitie te 's-Hertogenbosch (1795-1802), later het

Vrede van Munster 1648 einde 80 jarige oorlog

Departementaal Gerechtshof voor Brabant te Breda (1802-1811).

De Raad van Brabant fungeerde voornamelijk voor zaken in hoger beroep. Eerst werd geprocedeerd bij de hoofdbanken van Breda (voor de Baronie), van Bergen op Zoom (voor het Markiezaat), van Cuijk (voor het Land van Cuijk) of van 's-Hertogenbosch (voor de Meierij) alvorens men verder ging procederen bij de Raad van Brabant. Daarnaast kwam men in sommige gevallen direct bij de Raad terecht. De Raad behandelde straf-, civiele en voluntaire zaken. In strafzaken werden delicten berecht, in civiele of burgerlijke zaken ging het om geschillen tussen personen. De voluntaire of vrijwillige zaken betroffen voornamelijk administratieve zaken zoals het verlenen van meerderjarigheidsverklaringen. Daarnaast was de Raad van Brabant ook betrokken bij de benoeming van en het toezicht op allerlei functionarissen. Door het Leenhof van Brabant te 's-Gravenhage werden beleningen geregistreerd, voornamelijk van leengoederen in de Meierij van 's-Hertogenbosch. De Raad van Brabant fungeerde voor de Stad en Meierij van 's-Hertogenbosch, Stad en Markiezaat van Bergen op Zoom, Stad en Baronie van Breda, Grave en het Land van Cuijk, Steenberg, Willemstad en Prinsenland. De hoger beroepszaken van de vrije heerlijkheid Gemert, dat niet tot Staats-Brabant behoorde, werden ook behandeld door de Raad van Brabant. Behalve Staats-Brabant behoorden delen van het tegenwoordige Zuid-Limburg tot het rechtsgebied van de Raad, de zogenaamde Staatse Landen van Overmaze, bestaande uit ongeveer de helft van het aantal schepenbanken van het Land van Valkenburg, het Graafschap Daelhem en het Land van 's-Hertogenrade. Vanaf 1676 sprak de Raad van Brabant ook recht in appèlzaken vanuit Staats-Vlaanderen, het huidige Zeeuws-Vlaanderen.[15]

De brief van 5 juni 1686[16] van de drossaard van Asten aan de Raad van Brabant

Op mijn zoektocht in het archief van de Raad van Brabant trof ik de brief (inclusief de gezegelde omslag) aan die op 5 juni 1686 vanuit Asten is verzonden aan de Staatse Raad van Brabant te 's-Gravenhage door drossaard Hendrick van Winteroij. Hij was destijds de officier van Justitie in Asten. Hendrick Adamsz. van Winteroij (Winterode) is geboren in Asten. Hendrick is overleden op 18-09-1697 in Helmond. Hij is begraven op 22-09-1697 in

Helmond. Hij trouwde met Anna Leonora van

Brakel. Anna is overleden op 01-01-1722 in Asten.

Briefomslag 5 juni 1686 met gebroken zegels

De briefomslag van 5 juni 1686 voorzien van gebroken zegels[17] bevat de volgende handgeschreven adressering:

*à Monsieur
Monsieur Philippus van Delden
premier Clercq voor den Souverainen
Hove ende Raede van Brabant
in
's Gravenhage*

De inhoud van het verzoek van de drossaard aan de Raad van Brabant om kennis te nemen van de Astense casus met betrekking tot Jan Slegers en Marcelis Goorts luidde als volgt:

*Monsieur van Delden
Mijn vriendelijk versoeck is dat deese ingeslootene stucken van mijns onderges(chrevene) wegen, aen den Edele heren iersten presideerende ende andere Raeden van U Ed(ele) Hove en Raede van Brabant, met den iersten gelieeft over te leveren ende indien het doendelijck is mij deese neffens gaende stucken gelieeft oock met den iersten toe te laeten comen, omme also den costen van t' Dubbelt zegel te eviteren, waarop mij verlaetende verblijve Monsieur van Delden U Ed(ele) geneegene om Dienst te doen
Asten den 5 Junij 1686*

w.g. H. van Winteroij

Hieruit blijkt dat zoals wellicht alle Astenaren destijds ook de drossaard zuinig was ingesteld. Alles moest toen met de hand geschreven worden en dan ook nog op gezegeld papier. Daarom verzocht hij de stukken na bestudering aan hem terug te sturen om in ieder geval geen dubbele kosten te maken voor de zegels.” *omme also den costen van t' Dubbelt zegel te eviteren* “.

Op de achterkant van de briefomslag staat geschreven:

1686

Manslag gedaan in de heerlicheijt Asten

door

Jan Goort Slegers

op de persoon van

Marcelis Goorts de visitatie gedaen den 19 maij 1686 en de notificatie den 5 junij 1686

Uit de bijgaande stukken blijkt dat met “visitatie” wordt bedoeld de lijkschouwing door twee chirurgijns. Met “notificatie” wordt bedoeld het verzoek van de drossaard van Asten.

De bijgevoegde stukken zijn nooit teruggestuurd naar Asten. Immers ik heb ze teruggevonden in het archief van de Raad van Brabant. Ook heb ik in het archief van de Raad van Brabant geen arrest[18] gevonden in deze casus. Dus kan ik met grote stelligheid beweren dat Jan Slegers nooit officieel is veroordeeld voor doodslag op Marcelis Goorts. En omdat hij niet veroordeeld is door het hoogste gerecht van die tijd is hij geen misdadiger in deze kwestie. De volksmond oordeelde anders, immers hij was hals overkop gevlucht (dwars door de Peel) naar de heerlijkheid Meijel. In Meijel werd Jan door sommigen gezien als een voortvluchtige misdadiger cq. moordenaar.

De bij het verzoek van de drossaard gevoegde stukken
Ik heb in het archief van de Raad van Brabant naast genoemde briefomslag de volgende officieel handgeschreven stukken aangetroffen:

1. Verklaring schepenen Asten inzake vechtpartij Jan Goort Slegers en Marcelis Goorts / Gorts. Respectievelijk d.d 14 mei 1686 ondertekend door schepenen Peter Reijnderts en Antonis Joseps alsmede d.d 22 mei 1686 door notaris Alberts. Letterlijk staat aan het einde van de akte:”*Quod attestor Theodo(rus) Alberts not(aris) pub(licus)*”.
2. Verklaring artsen Jan Kets en Isaac Sauve mbt

dood Marcelis Goorts

d.d 19 mei 1686 (door artsen) en d.d 22 mei 1686 (door eveneens notaris Alberts ondertekend).

3. Verklaring schepenen van Asten inzake onder meer eigendommen van Jan Goort Slegers, fugitive d.d 27 mei 1686 (door schepenen Huijbert Jan Tielen en Antonij Canters) en eveneens d.d 27 mei 1686 (door secretaris Peter van der Lith) ondertekend.

4. Verklaring getuige Peter Gerrits Vermeulen van de worsteling /steekpartij op 1 mei 1686.

5. Verklaring getuige Hendrijcken, de vrouw van Isbout Coninx van de worsteling / steekpartij op 1 mei 1686.

6. Verklaring getuige Aert Aertsen Blockmakers van de worsteling / steekpartij op 1 mei 1686.

Epiloog

De geschreven teksten van deze documenten zijn inmiddels voor 90% door mij met behulp van Henk Willems uit Meijel getranscribeerd. Deze documenten onthullen naast de tragedie van Jan en Marcelis vele andere interessante feiten over het Asten en Ommel eind 17e eeuw. Daarover een andere keer meer. Dit vergt nog meer onderzoek van met name de Schepenbank van Asten. Natuurlijk komt in een separate aflevering ook aan de orde hoe het met Jan Slegers in de vrije heerlijkheid Meijel is afgelopen. Het verhaal over Jan Slegers en zijn familie in Meijel wordt een bijdrage van Henk Willems uit Meijel[19]. Wat is toeval ? Wat is geluk ? Henk Willems had al vele gegevens panklaar liggen over Jan Slegers. Wachtte hij op de aansluiting met de andere kant van de Peel ? Hij heeft mij in ieder geval goed op weg geholpen met het onderzoek. Als volleerd publicist schreef hij in korte tijd het onderdeel over het leven van Jan Goort Slegers na diens vlucht naar het buitenlandse[20] Meijel. Mijn onderzoek naar de familiegeschiedenis van Sle(e)gers en voortaan dus ook Gevers (de Astense tak vanaf rond 1650) gaat verder. Zo ontdekte ik enkele dagen geleden nog dat bij de doop van Jan's zoon Joannes (Jan) op 15 januari 1692 te Meijel een van de doopgetuigen *Frans Goordt Segers*[21] was. Deze oudere broer Franciscus Goort van Jan (mijn tweede 17e eeuwse voorvader uit Asten !!) was dus bij de doopplechtigheid in Meijel.

Ik houd mij aanbevolen voor opmerkingen en aanbevelingen door lezers van dit artikel.

1 november 2013

Peter Slegers Nederweert

peterslegers@hotmail.com

- [1] RHCE, Registers en Protocollen van de Schepenbank Asten, nr. ..., pag...
- [2] RHCE is afkorting van Regionaal Historisch Centrum te Eindhoven
- [3] BHIC is afkorting van Brabants Historisch Informatiecentrum te 's-Hertogenbosch
- [4] RHCE, Protocollen van Dopen, Huwelijken en Begrafenissen van de parochie Asten, toegangsnummer ... /DTB Asten inv.nr. 60.2 folio 110
- [5] BHIC, processtukken Raad van Brabant 1686 / in bijzonder de schepenaakte d.d. 27 mei 1686 inzake eigendommen Jan Slegers (opgesteld op verzoek van drossaard van Winteroy in verband met de dood van Marcelis Goorts)
- [6] Zie voor bronvermelding voetnoot 5 hierboven; zou de naam Geert hier fout zijn geschreven, immers zijn naam in de meeste andere documenten is Goort?
- [7] Zie voor bronvermelding voetnoot 5 hierboven; O(o)stappen of Astappen is een buurtschap in de gemeente Asten (Ommel). Het ligt vier kilometer ten noordwesten van het dorp Asten, dichtbij de buurtschappen Voorste Diesdonk en Achterste Diesdonk
- [8] Zie voor bronvermelding voetnoot 5 hierboven
- [9] Is dit dezelfde herberg in Ommel als het huidige café-restaurant zalencomplex Eijsbouts aan de Kluisstraat?
- [10] Mij is verder niets bekend over woonplaats, leeftijd etc. van Marcelis Goorts
- [11] Mij is niet duidelijk wat hiermee wordt bedoeld
- [12] De status van vluchteling (fugitive) blijkt o.a. uit de bron zoals vermeld onder voetnoot 5
- [13] Een drossaard is een ambt vergelijkbaar met de functie van een officier van justitie; ook drossaard Hendrick van Winteroy was als zodanig rond 1686 de waarnemer van de heer van de heerlijkheid Asten en Ommelen.
- [14] Deze samenvatting is overgenomen uit een publicatie van het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) te Den Bosch
- [15] E.J.M.F.C. Broers & B.C.M. Jacobs, verhalen in hun Procesgids Staatse Raad van Brabant (Hilversum 2000) uitvoerig over de Staats Raad van Brabant.
- [16] BHIC, processtukken Archief Raad van Brabant cf. voetnoot 5
- [17] BHIC, processtukken Archief Raad van Brabant cf. voetnoot 5
- [18] In de zgn. vonnissenboeken van de Raad van Brabant komt in deze tijd ook geen veroordeling

- van Jan Slegers voor; ook zijn in Asten destijds geen eigendommen van hem geconfisqueerd
- [19] Dit goed gedocumenteerd verhaal is inmiddels door Henk Willems Heemkundevereniging Medelo Meijel afgerond en wordt in De Vonder gepubliceerd.
- [20] Meijel behoorde in 1686 tot het Graafschap Gelre
- [21] DTB Meijel

Verhyndert op de Hyndert

door Jacques van de Velden

Familienamen gaan dikwijls terug op voornamen, beroepsnamen en plaatsnamen, maar ook een belangrijk aantal verwijst naar gebiedsnamen. Dit soort namen begint meestal met *van de*, *van der* of *van den*. De aanhef *van der* wordt dikwijls samengetrokken tot *ver*. Het leek mij interessant om een naam te onderzoeken die betrekking heeft op Asten. Aangezien Asten een gebied heeft met de naam *de Hindert* kwam ik uit bij *Verhindert*. Helaas vond mijn zoekstelsel deze naam niet, maar leverde het wel de vergelijkbare naam *Verachtert* op. Deze naam zou verwijzen naar een plek met de naam *de achtert*.

ver-	van der	gebied	voorzetsel
Verachtert	van der Achtert	de Achtert	achter
Verhindert	van der Hindert	de Hindert	hinder

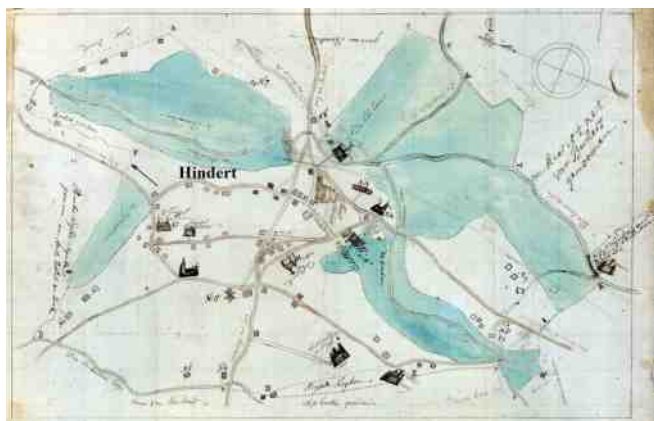
Op de kadasterkaart van Waalre [1832] is zo'n plek aan te wijzen. Een afgelegen gebied aan de Dommel op de grens met Gestel. Momenteel heet dit gebied *het Achtereind*. Dat ik *Verhindert* niet kon vinden lag aan mijn methode, want die is gebaseerd op de familienamenbank van het Meertens Instituut en daarin zijn alleen familienamen opgenomen, die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland in gebruik waren. De naam *Verhindert* was toen al lang uitgestorven. Toen ik deze twee namen ging vergelijken kwam in mij op, dat het misschien wel eens namen met dezelfde betekenis zouden kunnen zijn. Op het eerste gezicht lijkt *hinder* het midden te zijn tussen het Duitse *hinter* en het Engelse (be)hind. Allebei woorden met de betekenis 'achter'. Ik vroeg mij af of wij hier vroeger ook zo'n woord met die betekenis hadden. In het Nederlands werd inderdaad *hinder* [13e eeuw] met de betekenis 'achter' opgetekend. Hoe zit het dan met de *t* op het einde van *Hindert*? In het Nederlands werd dikwijls een betekenisloze *t* toegevoegd 1. De woorden *langs* ~ *langst* en *werf* ~ *werft* zijn voorbeelden hiervan. Bij *Hindert* lijkt

dat ook het geval te zijn, alhoewel sommige taalkundigen het als een element van plaatsgebondenheid zien. Voor de historische schrijfwijzen van *Hindert* heb ik vervolgens contact opgenomen met de Werkgroep Toponiemen. Met wat aanvullingen van het RHCe kwam ik tot een compleet beeld van de historische schrijfwijzen.

Het zal iedereen opvallen dat er nogal wat verschillen zijn. Het gaat zo te zien hoofdzakelijk om twee groepen. Het regelmatig ontbreken van de *d* vóór

periode	familiennaam	gebiedsnaam	jaartal	plaats	uitspraak
13xx		Hyndert	1381	Aarle	ie
14xx	Verhijnart		1476	Asten	ie
15xx	Verhynert		1531	Asten	ie;
	Verhijndert		1550	Asten	ie;
	Verhijnert		1552	Asten	ie;
	Verhijnaert	Hynart	1556	Asten	iej
		Hyndertsvelt	1561	Asten	iej
16xx	Verhynert	Hyndert	1562	Asten	iej
	Verhijndert		1630	Asten	iej
	Verhindert		1632	Asten	iej
	Verhyndert	Hyndert	1633	Asten	iej
17xx	Verhijndert		1730	Heeze	ij
18xx		Heindert	1832	Asten	ij

het jaar 1630 en het gebruik van verschillende klinkers in de eerste- (*ij*, *y*, *ei*) en de tweede (*ae*, *e*, *a*) lettergreep. **De afwezige *d*.** Zo schreef men in de 16e – 17e eeuw *vijnden* en *vijnen* voor 'vinden'. De *d* kan soms zijn typerende klankkenmerken verliezen onder invloed van een *n* om er vervolgens in op te lossen 2. Zo kan de *d* ook opgaan in de *s*. Denk maar aan de uitspraak /heuzel/ voor *Heusden*. Omdat er in die periode nog geen sprake was van een standaardtaal, schreef men op wat men hoorde. Omdat beide vormen voorkwamen ga ik er vanuit dat de *d* oorspronkelijk aanwezig moet zijn geweest. Dit wordt bevestigd door de oudste vermelding van Aarle [1381]. Overigens in Aarle is de *d* steeds aanwezig.

De Hindert in Aarle gelegen aan de Aa op de grens met Beek, ingetekend op een oude kaart. Bron RHCe

Het gebruik van verschillende klinkers in de **eerste lettergreep** is een gevolg van de historische ontwikkeling van de **lange /i/** klank. Een klank die te horen is in *lied* en *vriend*, maar ook in het Duitse *hinter*. Het begin en het einde van deze klank klinkt precies hetzelfde. Deze lange /i/ klank is in de standaardtaal veranderd in een **ij tweeklank** zoals in *ijs*. De lange *ij* en de korte *ei* klinken nu hetzelfde maar hebben een verschillende oorsprong. Zoals het woord tweeklank al zegt klinkt het begin en het einde niet hetzelfde. Voor de lange /i/ werden gedurende de Middeleeuwen diverse schrijfwijzen gebezigd. Dat ging van *i*, *ii*, *ij* naar *y*. Voorbeelden hiervan zijn *bliven*, *wiif*, *wijf* en *wyf*. Door het ontbreken van een standaardtaal werden ze door elkaar gebruikt. Toen na verloop van tijd de lange /i/ als een *ij* tweeklank werd uitgesproken ging men alleen *ij* en *y* schrijven. Begrijpelijker wijze werd veel later, toen men niet meer wist waar deze klank vandaan kwam, ten onrechte soms ook *ei* geschreven. De schrijfwijze *hindert* is het resultaat van de vorming van onze standaardtaal. In de kolom **uitspraak** in bovenstaande tabel is de ontwikkeling van de lange /i/ te volgen. Aan het eind van de lange klinker ging men een klein *j* 'tje uitspreken, dat steeds duidelijker werd, met als eindresultaat de tweeklank *ij*. Voor het leesgemak is gebruik gemaakt van de gewone Nederlandse spelling en schrifttekens. Soms heb ik een woord of klank tussen schuine strepen geplaatst, om uitspraakgerichte tekens te vermijden.

De Heindert 1906. Bron: Historische Atlas Noord-Brabant, Lierop N° 692

De schrijfwijze *Heindert* op veel kaarten is niet in overeenstemming met de lange /i/ klankontwikkeling. Ik zou eerder *Hyndert* of *Hijndert* verwachten, zoals deze naam tot in de eerste helft van de 18e eeuw werd geschreven. De uitspraak /heindert/ klinkt hetzelfde als /hijndert/ en is onvoldoende reden om te kiezen voor de *ei* of de *ij*. De dialectuit-

spraak /kiejke/ *kijken* is dat wel, maar /hiejdert/*Hijndert* is zover ik weet niet meer in het collectief geheugen aanwezig. De lange /i/ heeft zich ook in het Engels verder ontwikkeld. Daar is dit een /aai/ klank geworden, zoals in (be)*hind*. Te vergelijken met *ice* 'ijs' waarin de *i* ook klinkt als /aai/. In het Nederlands wordt *ijs* vanwege deze lange /i/ ontwikkeling met een *ij* geschreven. In de verschillende schrijfwijzen van *Hindert* weerspiegelt zich dus de historische klankontwikkeling van de lange /i/. Candidaten voor de uitleg van *hindert* moeten ook hieraan voldoen. Van alle denkbare mogelijkheden die ik onderzocht heb blijft volgens mij alleen *hinde* 'vrouwtjeshert' over. Dierenamen lijken veel voor te komen in plaatsnamen, maar of de naamgever(s) een dier voor ogen had(den) is meestal minder waarschijnlijk als vaak wordt gedacht. Er zijn maar weinig plaatsnamen die werkelijk als zodanig uitgelegd mogen worden. Alleen van *Hintinlovfe* 'Hindelopen (Friesland)' [822-25] (maar dat is eigenlijk een Duitse vorm), wordt aangenomen dat het om het vrouwtjeshert gaat. Bij *Hintham* [1300], *Hyntham* [1306] denkt men bij het eerste deel *hint*, *hynt* eerder aan 'achter(waards)' dan aan het 'vrouwtjeshert'. Ik laat daarom *hinde* buiten beschouwing. Het gebruik van verschillende klinkers in de **tweede lettergreep** (*ae*, *a*, *e*) is minder spannend. Onder invloed van de *r* klonken de lettercombinaties *ar* en *er* ongeveer gelijk. Men koos meestal voor het beschaafder klinkende *er*, denk maar aan *harses* ~ *hersens*. Alles bij elkaar genomen is *hindert* het beste verklaard met *hinder* 'achter'. De schrijfwijzen zijn daarmee volledig in overeenstemming te brengen. Mijn eerste gedachte dat *hinder* het midden is tussen *hinter* en (be)*hind* lijkt hiermee ook bewaarheid. Ik vroeg me verder af of deze **voorzetsel-constructie** zich alleen beperkte tot deze twee namen. Ik ben gaan zoeken en kwam op het spoor van de familienaam *Versondert*. In 1478 is in Sevenum sprake van het *Hof Songart*, ook wel *Hof de Sondert* genoemd en in de 16e – 17e eeuw komt daar ook een familie met de naam *Versondert* in beeld. Ik ga ervan uit dat *sonder* 'zonder' net als *achter* en *hinder* een voorzetsel is. De periode waarin zich dit afspeelt valt samen met die van Asten. Conclusie, deze constructie beperkt zich niet tot deze twee namen. Het valt op dat in Asten eerst de familienaam *Verhijnart* [1476] in de boeken verschijnt en dat er naderhand pas sprake is van een *huis*, *hof* en *hofstad op die Hynart* [1556]. Dit in tegenstelling tot Sevenum en Aarle waar de eerste vermeldingen allemaal verwijzingen zijn naar de gebiedsnaam. Hebben de bewoners

deze naam misschien naar Asten gebracht? De verwijzing in *die Hyndertstraet* [1443] in Beek en Donk lijkt mij een verwijzing te zijn naar de straat die naar de *Hindert* in Aarle loopt, op dit moment in Aarle de *Heindertweg* genoemd. Het is denkbaar dat we in wezen te maken hebben met maar één *de Hindert*, die op verschillende manieren op andere plaatsen terecht is gekomen. Maar het kan ook zijn dat in Asten de oudere vermeldingen van deze gebiedsnaam nooit op papier zijn gekomen of verloren zijn gegaan. In Asten is *de Hindert* gelegen aan de Beekerloop op de grens met Ommel. Vooral deze ligging maakt het volgens mij zeer aannemelijk dat *de Hindert* zich onafhankelijk tot gebiedsnaam heeft ontwikkeld. *Hindert* betekent volgens mij 'achterste, achtereind', doelend op de uiterste ligging aan de grens van een woongebied, zoals bij *achtert*. Het is een zelfstandig gebruik van het voorzetsel *hinder*. Hiermee is denk ik de gebiedsnaam *de Hindert* en daarmee ook de uitgestorven Astense familienaam *Verhindert* voldoende verklaard.

Geraadpleegde boeken en internetsites:

De geschiedenis van het Nederlands in een notendop,
Nicoline van der Sijs, pagina 63, 83 **Lange li/**
Nederlandse plaatsnamen herkomst en historie, G.v.
Berkel en K.Samplonius, **Hindelopen, Hintham**
Van d'n Aabeemd tot de Zwijnsput, H.Beijers en GJ
v.Bussel, **hint/hind**
http://www.dbnl.org/tekst/_naa002200201_01/_-naa002200201_01_0016.php
Betekenis en motivering van enkele diernamen in de toponymie, Magda Devos
<http://www.etymologiebank.nl/> trefwoorden: **hinde, hinderen, hinder, vinden**
<http://www.rhc-eindhoven.nl/> Notariële/schepenakten
<http://www.meertens.knaw.nl/nfb/> **Verachtert**
<http://gtb.inl.nl/> Geïntegreerde taalbank, **hinder(II)**
vz, **langs(I)** vz, **werf** znw, **vinden** ww
<http://www.antenna.nl/~daktari/verhind.htm> Parenteel **Verhindert**
<http://www.saspeelland.nl/> Theo Meulendijks onderzoek **Asten** en **Aarle-Rixtel**
Heemkundekring Sevenum, met dank aan M.Lensen **Sondert, Versondert**
Heemkundekring de Vonder, met dank aan F.Martens **Hyndert, Verhyndert**
1 Paragogische *t*, 2 Assimilatie (progressief) nd > nn > n

Indien onbestelbaar:
H. Wijnen, Dorpstraat 22,
5711 GP SOMEREN

Vrienden van Heemkundekring de Vonder

Acfis Business Centrum, Ter Hofstadlaan 75, 5711 VV Someren
René Berkvens Bloemenarrangementen, Jan van Havenstraat 32, 5724 AV Ommel
E T B Willem Bos, Trasweg 5, 5712 BBSomeren-Eind
Campanula Fysiotherapie, Floralaan 22, 5721 CV Asten
Cortooms-Verberne Bouw-Timmerbedr, Molenakkers 5, 5721 WR Asten
Driessen Advies & Beheer Witvrouwenweg 12, 5711 CN Someren
Driessenbouw Asten BV, Postbus 90, 5720 AB Asten
Geven Aannemersbedrijf BV, Ommelseweg 48, 5721 WV Asten
Gianotten Adviesbureau, Witvrouwenbergweg 8h, 5711 CN Someren
Isi & Peggy's Knipperij, Wilhelminaplein 15a, 5711 EK Someren
Isobouw Systems BV, Kanaalstraat 107, 5711 EG Someren
van Kaam Netwerk Notarissen, Postbus 111, 5710 AC Someren
Notaris Kessels, Wilhelminastraat 30-32, 5721 KK Asten
Larco Foods BV, Industrielaan 10, 5711 CX Someren
Leenen Someren Beheer BV, Dr. Einattenlaan 28, 5711 AW Someren
Leenen Steengoed, Vaarselstraat 34, 5711 RE Someren
Garage Linden, Ter Hofstadlaan 140, 5711 VZ Someren
Vastgoedmaatschappij van der Loo bv, Markt 10, 5721 GE Asten.
Partycentrum De Platte Vonder, Nieuwendijk 10, 5712EM Someren-Eind
Frank van Stekelenburg Assurantiën, Postbus 61, 5720 AB Asten
Makelaardij Strijbosch, Hofstraat 24, 5721 BB Asten
Rudi Verbugt, Peelland ICT, Witvrouwenbergweg 8b, 5711 CN Someren
H.v.d.Vijver, Bosweg 7, 5754 PV Zeilberg
Harrie Welten (Jumbo), Kuilvenweg 6, 5712GX Someren
Wijnen Bouw en Service, Dorser 2, 5711 LE Someren
A. de Wit, Speelheuvelplein 4, 5711 AR Someren
P. v.d. Zanden, Jan v.d. Diesduncstraat 17, 5721 VN Asten

*Vrienden van de Heemkundekring maken onze activiteiten mogelijk.
Hebt u interesse? Info: bestuur Heemkundekring De Vonder*